

A nagy tohonya esküdözni kezdett, hogy ő adventben sem hazudott soha, nem hogy karácsony éjszakáján. Szemeit homlokába mélyesztette, mintha arra nézne keresne világosságot, hogy mi különbség van abban, ha az ember karácsony éjszakáján hazudik, vagy pedig más közönséges napon, melyet a jó isten egyaránt felhoz mind a jókra, mind a Jérikre.

— «Jéri! — válaszolt az öreg, — te nemcsak hazudtál, hanem hamisan esküdtél is. Ezért mihelyt visszatérünk, számkivetésbe mégy.»

Jéri újabb esküdözésre emelte mind a tiz ujját.

— «Hazudtál Jéri! — szölt az öreg szigoruan. — Azt mondtad, rendben van minden, pedig ez nem igaz. Nem mosdottál.»

Ha csak ennyi! Jéri kész volt ilyen áldozatra is, csak magára ne hagyják ebben a feneketlen sötétben.

Fogta a vizes czilindert, szájába kapott egy korty vizet, azt menten kiköpte a két tenyerébe

— «Most már szent a béke!» — mondá az öreg, és szárnyai alá véve kivezetett bennünket az utcára.

— «Megállj vén Ispéro, ezt megkeserülöd!» dűnnyögte menetközben a tohonya. Mindnyájan neveltük.

Az utca csendes volt, az éjfél miséről rég hazatarkodott mindenki, csak egyes elkésett lelkek csikorgó lépte hallatszott a fagyon.

— «Elkéstünk!» — szölt az öreg, — ezt is Jérinek köszönhetjük. Menjünk vissza, legalább alhatunk egy verset.»

Visszatérőben a kapu alatt egy kis fehér tömeg furakodott lábainkhoz. Egy kis bodri kutyakölyök, farkesóválya, törleszkedve, mint a ki szállást kér.

Igen, Sárka! jól mondod: «Un petit chien.» És «nous avons pitié de la pauvre bête.» Mint a hogy a te könyvedben meg van írva.

De kicsibe mult, hogy végét nem szakasz-

a mint a kis nemes és a nagy nemes egyik vagy másik fület kapkodják.

Még az öreg Ispéro is elragadta az ügyes önvédelmi harc, s ő is megpróbálkozott vele. Vesztere. Mert az eb megkapta a kezefejét, hogy vér serkent a foga helyén.

Ispéro ott hagyta az ebet, nem sokat gondolva a sebbel. Mi még tovább etettük, azután az ablakmélyedésben jó kis meleg vacskot készítettünk neki. Jéri nagy emberszeretettel ajánlotta fel e célra a tulajdon bagóspikáját. Épen belefért, és el is helyezkedett benne.

Azután ágyba bujt minden legény.

Reggelre ébredve, senkinek sem jutott eszébe a kis vendég. Egyik fázott, másik öltözöködött, harmadik mosdott. Jérinek a nagy balgatag feje lelógott az ágyról, ő így találta kényelmesebbnek a hajnali álmot.

Mire a Kánisz eszünkbe jutott, már akkor

Az árvák össze-összebujtak
Teréz köré.....

..... Teréz kitartra
Lukó szobája ablakát.

MESE A VARRÓGÉPRŐL. — BADITZ OTTÓ RAJZAI KISS JÓZSEF KÖLTEMÉNYÉHEZ.

és elmázolta a két orezáján. Még prüszkölt is hozzá, mint egy nilusi barom.

Azután tőle telhető gyorsasággal levette a kabátját és megtörülközött az inge ujjába.

— «Hát már most minden rendben van, Jéri?»

— «Rendben» — felelt fojtott dühvel az ujjászületett.

— «Ismét hazudtál az erkölcsi regula értelmében. Megmosd a szád, szemed, füled...»

— «A szememet már megmostam, láthatatók.»

— «Igen, de a szád...»

— «Hiszen először is a számba vettem a vizet...»

— «Elfogadjuk. De a füled, Jérike, a füled.»

Mit volt mit tenni. Jérike újra alávetette magát a hidegviz-próbának. Kabátja sarkát (tudta, hogy kiverte a zsír s nem fogja a vizet) belemártotta a vízbe, és azzal szépen megdörzsölte fejének ezt a legjelentékenyebb, de leghasználatlanabb kinövését.

totta a karácsonyi szent békességnek. A kis nemes is, a nagy nemes is, az ostoba Jéri is, mindhárman maguknak követelték a talált jószágot, a névadási joggal együtt. Mármár kitört a háboru a kérdés felett, vajjon Hattyu, Gyöngyös vagy Többsincs legyen-e a neve, mikor Ispéro bölcsessége javamra döntötte el a kérdést. Nekem itélte, mivel én nem patvarkodtam miatta. Lássátok, a szelidség hogy megnyeri koszoruját. Oh be szelid fiu is voltam én. A szelidség jutalma el nem marad. Imé most is nyomon követi. Én vehetem karjaimra a kis csavargót, én adhatom neki a Kánisz nevet, én tehetem a szoba közepére. Én nevelhetek belőle kopót, én fogatok vele a legközelebbi nyáron nyulakat. Mielőtt pedig ennek ideje elérkeznék, én indítványozhatom a kenyérdarabok tördelését.

A többinek alig jut egyéb a dicsőségből, mint a bálulás és ingerkedés.

A kis csavargó ki lehetett éhezve. Nem várta a hosszas kínálgatást, hozzálátott a falatozáshoz. Közben morog és jobbra-balra kaffog,

nem volt sehol. A bagóspika üres volt. Valószínűleg az első ajtónyíláskor osont ki.

Rá sem gondoltunk volna többé, ha szegény Ispéro koma nem lett volna a földi gondviselőnk. De ő osztotta ki kenyérünket, eledelelünket. Éhen is meghaltunk volna nála nélkül, vagy felfaltuk volna egymást. A kis nemes a nagy nemest, Jéri pedig engemet.

S mivel Ispéro volt a kenyérszótó, minden kenyérszótó eszünkbe jutott az eb, mert mindig láttuk Ispéro kezén az ebfogak nyomát Csekély kis varacska volt, alig egy eszpp vészerkesedés következtése. Ki gondolt volna arról rosszat?

Ki ám?

A legostobább közöttünk, a felkegyelmű Jéri. Azóta is tapasztaltam, hogy az istenek a legkifejlettebb tökfejekbe szokták töltögetni a kohlás és rágalmazás csuda-adományait.

Másnap délután, ozsonnatájon, különfogott, míg én déli maradékkenyeremet eszegettem.

— «Te nagyfejű! (bagoly mondta voreb-

LACZIKONYHA A DEBRECZENI VÁSÁRON. — DEMJÉN ZOLTÁN RAJZA.

AZ ÉSZAK-AMERIKAI SZABADSÁGHARCZBÓL. — A CSAPATOK BEVONULÁSA NEW-YORKBA 1783-BAN.

nek) Te nagyfejű! te engem ellenségednek tartasz. A lezéken soha sem sugsz, holott megtehetnéd, mert hátam meggettél. Pedig látod, nekünk a legjobb barátságban kellene élnünk. Most is téged választalak igaz barátomnak. Mondok egy nagy titkot, de el ne árulj. Adj egy kis kenyeret.»

A titok furta az oldalamat. Kenyeremet ketté törtém, s az egyik darabot Jérinek adtam. — «Köszönöm. Majd megadom kalácsból. Hát — de el ne árulj — tudod-e, hogy az a kutya tegnap este veszett volt?»

Ne beszélj Jéri!

Jéri megesküdt, a hogy szokott. Ő látott már otthon is veszett kutyát, hát tudja milyen. Ugy-e elebe tettük a tányér vizet, de nem ivott? Ugy-e borzas volt a szőre, ugy-e véresek voltak a szemei, ugy-e a farka be volt csapva? Ugy-e reggelre kelve eltűnt, elbujdosott?

En ugyan nem vizsgáltam se szemét, se farkát; de az első és utolsó argumentum megingatott. Bizonyos, hogy a víz nem kellett neki, az is bizonyos, hogy reggelre eltűnt. Gondolkodóba estem.

— «No látod, — folytatta Jéri, — az a kutya megmarta az öreg Ispérót; már most Ispérónak vége van, mert a veszettség gyógyíthatatlan. Láthatad a kezén a marást. — De ezt el ne árulj neki, mert előre összemar benünk. Se a két nemesnek, mert tudod, hogy nem állja a szó. Adj meg egy kis kenyeret.»

— «Köszönöm, Jéri! látom, hogy igaz barátom vagy, — mondtam, — meghatott érzésekkel nyujtván neki utolsó falatomat. Mens manet et virtus, cetera mortis erunt.» Tevém hozzá fontos képpel.

— «Quam dulcis est libertas, breviter proloquar» — válaszolt Jéri, megrázza nyujtott jobbomat.

E két klasszikus idézetben örök barátságot ígért egymásnak két ifjú lélek, kik az ünnepélyes eskü hatása alatt úgy álltak ott — a térdig érő hóban — mint két dárdás vitéz a római érmeken.

Este, a kenyerezés alkalmával, figyelmen szemügyre vettem Ispéro jobb kezét, s színről-színre láttam a keze fején a két száraz vérfoltocskát.

Irtóztva vettem át kenyeremet kezéből. Vajjon a pusztá érintés által nem ragad-e el a borzasztó nyavalya? Jól megjegyeztem, hol érintették ujjai kenyeremet, s azt a részt észrevétlenül levágtam. Figyeltem Jéire s láttam, hogy ő is ugyanezt teszi.

Másnap nyakamba vettem a várost. Föltettem magamban, hogy minden házat kikémlelek, ha nyomára akadhatnék a gyanus állatnak. Semmi nyom.

Következő nap János napja volt. Nem voltam névnap-kergető, sőt atyám határozottan megparancsolta, hogy soha senkit nevenapján meg ne köszöntsek. — még ötlet sem.

De most hajtott valami. Nem bánom, akármit mondanak rá otthon. Megköszöntöttem a várost minden Jánosát, azzal a híres köszöntővel:

— Azért jöttem a fagyon ...

Megrákták zsebeimet kalácscsal, néhol le is huztak a kutyák, de nem volt közöttük az átkozott csavargó.

Aprószentek napján zsebeembe dugtam nyoloz ágra font sibáromat (a mit ti mustárnak hívtok) s újra elindultam, nem verekedni, hanem azért, mert tudtam, hogy az egész város legénye, lánya mind az utcán csatangol, következőképp a kutyák sincsenek nyugton. Mind hiába!

Következő délelben már a kis nemes fogott külön.

— «Te! vigyázz ám! tudod-e, hogy a kis fehér eb, mely Ispérót megmarta, rossz kutya volt?»

— «Ki mondta ezt az ostobaságot?» — kérdém kelletlenül.

— «No csak te azt ne keresd, hanem vigyázz magadra. En láttam, hogy tegnap este fölvetta a vízes üveget s megint letette a nélkül, hogy ivott volna. Ma reggel felöltözött a nélkül, hogy tükörbe nézett volna. Nem láttad, mint huzza össze szemét, valahányszor az ablak felé tekint? Fél a fénytől, világosságtól. Ez mind rossz jel.»

Szegény Ispéro! Ugy szerettem volna megírni, ha mertem volna. De mi haszna az én sirásomnak? Attól ő meg nem gyógyul.

Ha mégis kaphatnánk valahol Gentiana cruciatát! Akkoriban nagy híre járt, hogy egy horvátországi tanító fáltálta ennek a szörnyű nyavalyának az orvosságát a Gentianában. En, a ki kapkodtam valamit a botanikához és a Gentiana nem egy faját ismertem, azon törtem a fejem, nem lehetne-e ebben egyik fajjal a másikat pótolni. Mekkora dicsőség lenne az, ha az öreg Ispérót én gyógyítanám ki! De volna bár tele Gentianával az egész határ, ki találna most arra ebben a nagy hóban?

— «Sőt, — folytatta a kis nemes, — Jéri azt mondja, hogy a nagy nemes kezén is látott karczolatot, s ő emlékszik is rá, mikor ez történt, ugyanazon késsel, melylyel Ispéro a kenyeret szelzte.»

E közben odaérkezett a nagy nemes is Jéivel.

— «No nézzétek, — mondá Jéri diadalmaskodó kajánsággal, — nézzétek a nagy nemes jobb kezét. Hát láttátok ti rajta ezt a karczolatot ma egy hete? Hiszen látja, a ki nem vak, hogy ez nem lehet több két naponál!» Azután ellökte magától. »Allj távolabb, hozzám ne nyulj, mert érintésed is halálos.»

A nagy nemes fásultan nézett a nyilvánosság karczolatára, mely mintegy árpaszem-nagyságban vörösödött kezén. Azután elkezdett bucsuzni.

— «Fiuk! ha veszitek rajtam észre, hogy irtózom a víztől, akkor többet ne jöjjetek hozzám közel, mert én már akkor nem leszek magamnál, hanem hívassátok el az Orbán ácsot meg a Perdó cigányt, hogy kötözzenek meg. El ne oldozzatok, akárhogy rimádkodom. Közel se jöjjetek, mert akkor köpködök és a nyálam is ragadós. De azért ne hagyjatok ám árokba temettetni, mert én nem vagyok oka. Imádkozatok értem. Kutyához soha se nyuljatok, lássátok, még a legszelebb is megöli az embert. Töltsetek egy kis vizet a kalamárisomba. Ne féljétek, nézzétek, mind kiittam. A ládám kulcsát se vedd kezédek kis Bagó (engem csufoltak így); az égyi ruhámát igazán odaadassátok édes anyámnak, szegénynek. Egy törülközőm és egy lepedőm a mosónénál van, számon vegyétek. A sipkámát a kis testvéremnek hagyom, de elebb kifutóljétek ezettől.»

Ugy rittunk, mint a patak. Egész nap bujdosunk. Széjjelmentünk meg összebujtunk tanakodni.

Olyan gyámoltalanok voltunk, s Jéri volt köztünk a legjédtebb. Mostani eszemmel ezer módját tudnám a szabadulásnak. Legelőször is haza szaladnék, majd megöltöztetném engem az én édes anyám. Vagy mennék a szomszédok segítségét kérni. Vagy bejelenteném a professzor urnak, ki a szegény Ispérót idejében megkötöztette. — De mindez akkor lehetetlennek látszott. Hogy én abból a szobából, a hová rendelve voltam, másutt keressék éjjeli szállást? Hiszen mindjárt kicsapnának, és akkor hogyan kerülnek én az én atyám kemény tekintete elé? Vagy hogy én árulkodjam a szegény Ispéro, hogy meg van dühödve? Micsoda istentelenség lenne már ez? Ezt még Jéri sem tenné! Valóban, senkinek sem jutott eszébe sem a menekvés, sem az árulkodás.

Beleféltünk fátunkba. Kis halálra ítelt rabok, a kik holnap-holnaputánra össze lesznek marczangolva. Ünnepe után az első lezkeórára el kellett készülni három fejezetre Sextus Roscius Amerinusból: de minek, mikor ugy is rajtunk szárad.

(Vége követk.)

MESE A VARRÓGÉPRŐL.

— Kiss Jozsef költői elbeszélése. —

Teréz egyszerű varróny, ki öt neveletlen testvérel maradt árván az éles anya halála után. Mostoha jön a házhoz, szép, nyalka asszony, s csakhamar megindul a hajszá a gyermekek után. Eltilta lesznek a megszokott játszóhelyek, idegen kéz turkál a szekrényben s az árvák kétszeresen fájón érzik az anyátlanúság sanyaru állapotát.

Estenden, folyosón, az árnyba, Vagy a sötét cselédszobába, Hová lassankint kiszorultak, Az árvák össze-össze bujtak Teréz köré, ki átkarolva, Ki térdreire kuporgva ...

S Teréz, az egyedüli serdült testvér közülök, nem nézheti megindulás nélkül küzködésüket s elhatározza, hogy elmegy a háztól, ki a nagyvilágba, szenvedni, dolgozni — értük.

Itt gúnynyal tekintenek tiszta szemébe, ott durva szóval illetik, vagy szánó pillantással bántják büszkeségét. Egy tanító családjánál a negyedik emeleten huzza meg magát, addig, míg munkát kaphat.

És napról-napra, hétről-hétre, Búsabban egyre, elcsüggedve Tért ridég kis lakába estve, Mögötte árnyék, vad sötétség, Előtte nyomor, lelken kétség,

Végre mégis megkönyörül a sors elhagyatottságán. Munkát talál a váci utca egyik divatüzletében, s a kis varrógép és serény ujjai alatt. Társon alig veszik észre, s mert rútznak hiszik, eltűrik, hogy jó legyen. De a bér szerény, alig elég a mindennapra, hogy gondoskodjék még kisiny testvéreiről is? Ilyenkor lelkét elfogja a kétség s homlokára árny borul.

Elmul egy év. Susanne-nak, a vén mamsell-kis-asszonynak, egy reggel migrainje támad s nem próbáltatja föl a bankárno jelmezét. Mi természetesebb, mint hogy Teréz rántják elő szükségéből? Követésbe küldik a gráciához a tisztá, szűz erényt. A bankárno valami eredetit fedez föl a ruhán. Felölti, megnézi tükrében, tetszik, elhatározza, hogy elmegy benne a bálba.

A jelmez feltűnt s vele együtt Teréz szerencseszállaga is. Divatba jött; megrendelést megrendelés után kapott, nem telt bele egy hét s nevének kelete lett. Jövedelmei gyarapodtak, lassanként egyet-mást beszerzett, szobáját berendezte, magának gépet vett, aztán leült, levelet írt apj nak, s felkeltette vele az első testvérét. Majd egy évre rá a másodikat, aztán a harmadikat s utoljára mind összekerültek, a csendes, nyugalmas kis szobába.

Semmi sem zavarja a kölcsönös szeretet boldogságát, mely őket összefűzi. Csak egy érzéstől óhajt Teréz szabadulni, s ez az, hogy míg az eget ostromolta, a földet elvesztette, hogy ifjusága, mely lassanként tovatűn, nem hagy lelkében egy sugarat se hátra. Tükörbe néz és borongva látja, hogy maholnap vén leány lesz. Pedig szemé láng, ajka még édes, homloke sima, szép. Ki mondja, hogy nincs joga még epedni? Ily tikkasztó, lázas küzdelem közt, melyet a magány ábrándja ápol, fogamzik meg lelkében egy első, késő szerelm.

Melyben a déli nyár hevével Tavasz búbája egyesül, S mely melegt tart egy életre, Még akkor is, ha czélt tévesztve Emlék maradna egyedül.

A házban, melyben ő, egy ifju orvosnövendék is lakik: szép, férfias, komoly, törekvő, kinek szobájában reggel legkorábban kigyul a lámpa s éjjel legkésőbbben alszik ki. Ugyanaz a szoba az, melyben egykor ő lakott, nyomorral küzdve, szegényen. Teréz mellett a gyermekek már mind megtollasodtak, a legszebbik, a göndör aranyfürtű Margit, szintén nagy lánykorba lesz menendő.

Egy napon Margit lelkendezve Mint fürge vad becsörtetett. (Tizennégy éves lehetett.) Rügyedő sejtés kora az. A kis lány el-elrövedez És nem gondol már bábra, Lelkén egy új eszmény dereng, Tündértávolban líbeg-leng Előtte a hosszú ruha.

«Képzeld Teréz, milyen furá! Kalandom volt, egy baleset: A lépcső alján elbukám, De egyéb baj nem is esett. Egy nyalka, esinos idegen, Bajuszkája csipetnyi csak, Mint a mesebeli lovag Váratlanul mellém terem, Nyalára fog, fölemel, és (Itt eltört hirtelen a mécs És Margit elpityerdült szépen) Ó képzeld, képzeld én Terézem, A vakmerő! Ó a goromba! «Hopp! katonadolog!» azt mondja, «Ne sirjon kicsikém!» s megcsókol. Hallottál ilyet valaha? Hát gyermek vagyok én Teréz?»

Felejte volt már az egész Kalandszerű historia, Csak egy makranczos, gyönyörű Fejben motoszkált untalan.

«Teréz, Teréz!» settenkedik Meghitt órán, bizalmasan (Mint a kinek nagy titka van) Néne körül a kis csevegő, «Utána jártam és kitudtam, Hogy a megmentőm kicsoda?»

«Megmentőd?» ... «Nos, ki felfoga, A mikor minap megbottam, Nem tudod? Ah persze, persze! ... Hát orvosnövendék ... lakik Velünk egy házban: negyedik Emelet, ötödik szám ... szembe ... Ugyanott, hol küzde, szegényen, Te láktál egykor, jó Terézem!»

És Teréz areza lett e szóra Miként a vérbe mártott rózsá. De nyomban rá hónál fehérebb, Mint tolvaj, a kit tetten érnek.

Egy reggel az újságok szörnyű hirt hoznak. A kórházban egy jeles növendék boncolás közben megvágta a kezét s most élet-halál közt lebeg. Teréz megdöbben, bevágja, míg leszáll az est, akkor az ablakhoz lép s félénz az emeletre, hol Jenő lakott. Az ablak sötét maradt. Ő volt, a kiról a hír szólt. Egy percet sem akar veszíteni, rohan a kórházba, hol megtudja, hogy Jenő él s nyugodtabban tér haza.

Tavasza járt. Teréz kitará Lakosbójába ablakát, Hogy behocsassa azt a várva-Várt első, lanyha na pusgá r. Oly fényes, tiszta minden zeg-zug A munka szentélyében itt, Hol ápoló kéz fényben írja Pallóra, falra nyomait.

A szüzi ágyon habos selymek, Barége, batizt össze-vissza S Teréz, midőn az ablak mellett A beáramló léget issza, Andalg ... kalandoz szertesét ... Nem tart soká ... Asztalho' lép, Hol drága csece-bece készül, Midőn az ajtó halk itéstül Koppan ...

Bélep Jenő. Előadja helyzetét, mintegy előbeszédül annak, a mit mondani készül. Teréz sápad, pirul, remegve várja a szót s lesütli szeméit. A név azonban, melyet Jenő kiejt — a Margit. Bent a varrógép zakatoló zöreje elcsendesül. Teréz haláláspátdtá válik, de a másik perczben már ura lesz magának, föltárja a benyílt s Margitot kivezetve, kezét kezébe teszi.

Zokogva vonja őt keblére S míg öleli, csókkal borítja, Fülébe suttog untalan Egy szót, a melyben vívdóása És szerelme és lemondása, Ah minden, minden benne van. Egy szót — csak ennyit tud rebegni: «Szeresd, szeresd! Ugy-e te nagyon Fogod őt szeretni?» ...

JOLÁN. — KITERJESZTETT KEZEKKEL FOGTA FÖL A RÁOMLÓ HAVAT.

JOLÁN.

ANGOL REGÉNY.

Irta BLACK WILLIAM.

HUSZONHARMADIK FEJEZET.

A minek be kellett következni!

Az indulás másnap délre volt határozva. De akkor éjjel az idő egészen téle vált s nagy hó esett. Reggelre a szél feltámadt s erősen hordta a havat. Jolán anyját é látomány szokatlanul feligazgatta. Szeretett volna kimenni, a szélbe, viharba, kezén fogni föl a hó szállongó pelyheit, élvezni a tél erős fuvalmát, mintha az kifújhatná belőle idegei még meglevő túlfeszültségét s a bennök felszkelő gyöngeséget. Jolán alig birt vele, s átlátta, hogy nagy vakmerőség volna ily időben utra kelni. Lecsöndesítette anyját nagy nehezen, s kalapját és köpenyét véve elsieltett, hogy a délre megrendelt kocsit visszazondja.

Mikor az utcára ért, érezte, hogy sokkal hidegebb van, mint maga is hitte volna. Lábai majd lefagytak a friss hóban s gyöngere azót pirosra futja ki a csipős hideg szél. Sietve ment; elvégezte dolgát a kocsit kölcsönző vállalkozónál és sietve visszaindult. A hó ismét elkezdett esni s bár ezzel az idő egy kissé megenyhült, mégis az erős széllel, mely a havat szemébe hordta, alig birt megküdeni.

A mint a házhoz közeledett, a melyben laktak, valakit pillantott meg az erkélyen, de, a hófúvat ködöt vonván elébe, nem tudta megkülönböztetni ki lehet az. Mindazáltal, rossz sejtélemről nyugtalanítva, sietette lépteit. Már csaknem az erkély alatt volt, mikor ijedelemmel ismert fel a kinn álló alakban — anyját, a ki fedetlen föl s meztelen nyakkal állt az erkélyen s kiterjesztett kezeivel fogta föl a ráomló lágy havat.

Szegény asszony semmi rosszat nem gondolt s még mosolygva intett leányának, a ki rémületen, elképedve állott meg, mintha lábai a fagyos földre gyökereznének. De gyorsan kiragadta magát ijedségéből, szaladva futott a kapuig, fel a lépcsőn, be a szobába, ki az erkélyre s átölve anyját, kétségbeesetten kiáltott.

— Anyám, az istenért, mit cselekedtél?! — De oly jó, oly szép ez a friss hó! Nézd, mint hullanak kezeimre a pelyhek, mint olvadnak el testem melegétől!

— De így, fejetlen fölvel, meztelen nyakkal! Jer azonnal vissza a szobába!

— Csakugyan, nagyon hideg van odakinn, — mondá az asszony, — mikor ismét a szobában voltak, önkénytelen összeborzadva a hidegtől, mely egész testét átjárta.

— Hogy lehettél oly meggondolatlan, anyám? — kérde Jolán szemérménylőlag.

— Nem gondoltam, hogy oly hideg van. De csak egy percig voltam kinn. Hadd ülök a kandallóhoz, mig ismét fölmelegszem.

— Valami meleget kell innod; teát készítek vagy forró grogot, anyám?

— Nem, semmit. Inkább vettess meg az ágyamat, hadd fekjűd meg; nagyon bágyadt vagyok, álmos is. Ugy sem indulunk ma. Holnapra jobban leszek.

Jolánnak, az első ijedség után, nem volt komoly aggodalma anyja állapota miatt. Másnap reggelre azonban, nyugtalan éj után, a szegény asszony rosszul volt, mint leánya gondolá: veszélyesen rosszul. Azonnal orvosért küldött — ugyanazon orvosért, ki előbb is ott volt már. Az orvos megjelenése némiképp megnyugtatólag hatott Jolánra. Nyugodt modora, a beteg figyelmes és gondos megvizsgálása, s azon kijelentése, hogy az állapot erős áthülés miatti láz, melyen hatályos csillapítókkal kell segíteni — jó benyomást tett az aggódo gyermekre. De mikor az orvost a betegszobából kikisérte, ez kijelentette előtte, hogy a láz nagyon magas fokú s a beteg, testi szervezetének gyöngesége mellett, kérdés, képes lesz-e azt legyőzni.

— Kegyed tudja, — mondá az orvos, — hogy bár kegyed csak egyszer látott engem, én kegyedet kétszer, egy izben mint öptudatlan beteget, az opium következtében. Mondja meg őszintén: miért tette azt? Azért-e hogy anyját megszokott élvezetétől eljessze?

S Jolánnak igenlő felelete után folytatá.

— És mit gondol, sikerült-e?

— Teljesen. Egész bizonyossággal mondom, hogy anyám azóta egyszer sem nyult ama veszélyes szerhez.

— Nemde nagy küzdelmébe került szegénynek?

— Eleinte, nehányszor igen; később mind nyugodtabb és vidámabbá lett, de folyvást nagyon gyöngé maradt; a bágyadság a legkisebb fáradságra is erőt vett rajta. Azért is halogattam a Francia- s Olaszországba tervezett utazásunkat. Oh bár csak ne halogattam volna!

— Ne vádolja magát, kisasszony, — mondá az orvos szeliden. — Ez a vigyázatlanság akárhol megtörténhetett volna. Most már gondos ápolás, és édes anyja, ha testi szervezet kibírja e krízist, helyre fog állani s elutazhatnak.

— De mikor?

— Legyen türelemmel. Anyja gyöngé. Szervetét az éveken át folytatott életmód erősen megtámadta. Gyógyulása talán lassu lesz, — de reméljük a jó kimenetelt.

Jolán visszatért anyja ágyához. Csak maga akart ápolója lenni. A mint a doktor eltávozott, a jelenléte által felkeltött bizalom s megnyugvás is eltűnt vele, s a szegény leányt újra gyötörni kezdte az önvád, vigyázatlansága miatt, hogy anyját csak egy percze is magára hagyta. Mindazáltal igyekezett leküzdeni magában aggodalmait s megnyugvára és türelemre inteni magát. Ámbár a beteg maga is érezte s mondta is, hogy nagyon rosszul van. Ha láza szűnt, ki-merülve esett vissza vánkósára s úgy érezte, mintha soha sem kelhetne fel többé.

Dél fele Háni, a szobalány jött lábujjhegyen a beteg szobájába s egy levelet nyújtott át kisasszonyának. Jolán összemertte, a mint a levél ezimén a kéziratot megismerte. A levél Invernessből jött s az előtte való nap reggeléről kelt. Jolán, anyja mellett hagyva Hánit, kiment a szobából, hogy a levelet elolvassa.

«Drága Jolán, — írta Melville, — csaknem egy időben, e levéllel, én is Worthingba érkezem. Csak egyetlen szó miatt megyek, a kegyed ajakáról. Leslie Archie, ugy szólván esetlegesen, tudtomra adta, hogy viszonyuk felbomlott. Némi határozatlan reménynek adtam át magamat — életem boldogsága iránt — s csak azt akarom megkérdezni öntől: megengedi-e, hogy e reményt tápláljam? Nem tudom, Worthingban találom-e még, de megkísértem — s talán nem fogja megtagadni kérésemet, hogy egy szóra, csak egy pillanatra, szemben állhasson önnel

— hü barátja.»

Jolán halvány arccal nyitott a szobába s intett a szobalánynak.

— Háni, — mondá suttogva s remegő hangon, — emlékszel még Melville urra, ki ott fenn olykor meglátogatott?

— Hogyne, kisasszony!

— Ő talán ma, vagy holnap Worthingba jő s meg akar látogatni. Engem fog kérdezni. Mondd meg neki, hogy nem fogadhatom el; anyám nagyon beteg. Mondd meg, nagyon sajnálom, nagyon sajnálom, de nem fogadhatom el. Értetted?

— Tökéletesen.

Ezzel Jolán visszatért anyja szobájába, szívében ez új, nagy áldozat kínja s mégis a teljesített kötelesség tudatával. Neki nem szabad most semmi egyébre gondolnia, csak anyjára — csak anyja gyógyulására! Minden egyéb, még a saját boldogsága is — most semmi előtte, ezen az egyen kívül!

Melville az nap délután csakugyan kopogtatott az ajtón. Háni nyitotta ki neki. A mint a szobaleány meglátta, tudta, hogy Jolán is itt van, nem utaztak még el.

— Lesz oly szíves bejelenteni — s egy percze kérem a kisasszonyt? — kérde.

— Kisasszonyom várta önt, uram, — felelt a leány, — de meghagyta nekem, hogy kérjek bocsánatot öntől, nagyon sajnálja, de lehetetlen elfogadnia, édes anyja nagyon beteg.

— Nagyon?

— Félek, hogy beteggebb, mint kisasszonyom maga is gondolja.

— Irt-e a kisasszony atyjaurának?

— Nem tudom, uram, de nem gondolnám.

— S az orvos?

A leány megevezte az orvost; Melville följegyezte magának a nevet és lakást. Aztán egy névjegyet vett elő s e pár sort írta rá:

«Kedves Jolán, végtelenül sajnálom, hogy ily körülmények közt alkalmatlanoktam. Bocsásom meg, Remélem, hogy minden jóra fordul — s jobb híreket fogok hallani; de ne fáradjon vele, magam fogok utána járni. — M. J.»

Az orvos csak három óra után jött. A beteg gyöngébbnek, a lázt erősebbnek találta. De nem mondott ítéletet. Csak arra kérte Jolánt, ne aggódjék túlságosan — az eset agasztó, de nem kétségbeesett.

Mihelyt az orvos eltávozott, Jolán azonnal leült s levelet írt apjának, tudatva vele utazásuk elhalasztását anyja betegsége miatt.

«Az orvos — írta — nem mond bizonyost, de annál inkább félek s aggódom. Minden eshetőségre, a legrosszabbra nézve is, szeretném s kérek, hogy jöjj mielőbb, ha parlamenti kötelességeid engedik. Lehet, hogy nem lesz szükség, talán nem is lehetséges, hogy anyámat láthass — de nekem mindenesetre megnyugtatósomra szolgálna, ha téged közelben tudnánk. Ha jöhetsz, szállj a vendéglőbe s tudasz velem megerkezéseted.»

Másnap reggel Winterbourne ur megerkezett, s kitalálva, hogy a baj talán még komolyabb, mint lánya írja, egyenesen a házhoz hajtatott. Háninak azt mondta, foglalja el pár percze a beteg ágya mellett kisasszonya helyét, míg ez lejöhet s vele szólhat. — Ne feledjük, hogy az apa és leánya nem látták egymást, mióta ez, a kötelesség útjára All-nam-bából eltávozott.

NYITRAMEGYEI PÓRLEÁNY.

Mikor Jolán az elfogadó szobában reá váró atyjához belépett, szeme örömtől villant föl; Winterbourne ur fájdalommal s aggodalommal nézett lánya halvány s elsoványodott arcára.

— Gyermekem, te szenvedsz, magad is beteg vagy, — mondá szomorúan.

— Nem atyám, semmi bajom, csak szegény anyám miatt aggódom.

Komoly arczáról eltűnt a gyermeki vidámság s leányi gondtalanság egykori kifejezése, — mint asszony, a ki a kötelesség nagy harcát megharcolta, úgy állott atya előtt.

— Atyám, — mondá, — azért kerlek ide, hogy magad beszélj az orrossal s kérd tőle igazi véleményét, a melyet nekem talán nem akar megmondani. Remégek a gondlattól, hogy eltitkol valamit. Tudni akarom az igazat. Kérdezd meg azt tőle!

— Igazad van, gyermekem; tudnunk kell a valót. Megváltoztal arczban, egész valódban; de nem nagyon, nem nagyon. Csak pihenésre volna szükséged.

— Ne gondold velem, papa. Nem rólam van szó.

— Igaz. Megyek az orvoshoz. Viszontlátásra!

Az orvos öszintén megmondta Winterbourne-nak, hogy az egész kérdés az: kibírja-e a gyöngye szervezet az erős láz támadását az idegekre? Winterbourne elmondta az orvosnak kiletét, állását s az egész szomorú történetet, s az orvos teljesen egyetértett Jolánal abban, hogy egyáltalában nem volna tanácsos kockáztatni azt a nagy felindulást, mely a beteget érnie, ha férjével találkoznék.

Napok multával a láz csillapodott, de annál agasztóbb kimerültség foglalta el annak helyét.

Vége az orvos azzal a javaslatl állt elő, hogy orvosi tanácskozmány tartassék s erre Londonból a leghiresebb orvosok egyike hívassék meg. Winterbourne egész készséggel ráállt s a megnevezett orvost meghívták.

De a tudomány minden ereje sem volt képes megmenteni a szerencsétlen áldozatot. Idegei túlfeszültsége végetesen hatott vissza állapotára. Sztérombult idegzete s alapjában megtámadott szervezete nem bírhatta ki az egyperczeni gondtalanság balkövetkezéseit. Elméje azonban magánál volt, s míg a Jolán kezeit a magáiban tarthatta, egészen nyugodt volt.

— Most már szívesen meghalok, — mondá, vagy inkább suttogta egy izben.

— Meglátalak, s megismertelek — enyém voltál egyideig. Ugy jöttél hozzám mint egy angyal, vagy angyal volt, a ki küldött. Most szívesen elmegyek.

— Anyám, ne beszélj így! — kiáltá Jolán, — még jobban leszel s együtt megyünk Olaszországba.

— Soha sem! — felelt anyja, — soha! De te elmész Jolánom s remélem boldog leszel, — hisz oly szép, oly jó, oly nemes szívű vagy, neked boldognak kell lenned.

Most Jolán is a legrosszabbtól kezdett félni. Egy este apja után küldött. Apja az alsó szobában várta be.

— Olyan vagy mint egy kísértet, — szólt, mikor Jolán belépett, — mi történt?

— Apám, éretted küldöttem. Anyámnak megmondtam, hogy itt vagy s látni óhajtok. O is látni kíván, — oly hálás irántad, izeneteidért, részvé-

tedért, — az orvosokat nem is kérdeztem, csak az ő kívánatára küldöttem utánad.

Fölmentek s Winterbourne elől lépett a szobába; az ágyhoz lépett s szólanul megfogta neje kezét. Egy egész élet emlékei támadtak fel szívében, a mint e kiaszott, halálra vált arczot meglátta. De szívből minden keserűség és szemrehányás kiköltözött.

— György, — mondá a haldokló, — meg akartam győződni, hogy megbocsátasz s nem táplálsz haragot ellenem s elbucszni tőled. Te apja és anyja voltál Jolánomnak, — ő szeret, viselj rá gondot tovább is.

Leesukta szemeit, mintha a beszéd megértette s kimerítette volna. De férje folyvást kezeiben tartotta a haldokló kezét — míg lelke csöndesen, panasztalan elszállt.

(Vége követke.)

MIKOR MINDENKI ÜNNEPEL...

Olvad a hó a járókelők sűrű lépte alatt, a zürös ködön tévetegeten csillámlik át a gázlámpák sárga fénye s miriád apró kis pehely szállong, forog, repes és kavargó eszeveszetten a levegőben, míg végre hideg cseppé törí szét magát a sikos járda tükörsima kövezetén. Itt-ott, mint a kávéba töltött cukor, barnán olvad föl az utcazi hó a végig robogó hintó kerék-pántjai alatt, melyből mosolygó arczok boldogan kandikálnak ki a meleg ulster és kasztoprém alól, — bent az ülésen emellett nőtt a csomagok halmaza s a karácsonyfa sötétzöld ága meggörnyed a hintó födele alatt, egy-egy hajtása kiszorul a leeresztett ablakon s epedő vágyra hangolja az utcaszögleten ácsorgó koldus gyermekeket, a mint rongyokba burkolt, dermedező lábaikat emelve, mély ámulattal merülnek el a drága bolti kirakatok nézésébe.

Amott a játékos sátornál egy fiú, meg egy leányka már gondoskodtak róla, hogy meg ne fedlekedezék róluk a kis Jézuska; viszik játékkat, nagy szeretettel ölelve keblükre. Távobbb kis fenőfát visz vállán egy gyerek. Hej milyen mennyország fog leragogni erről karácsonyestere. Minden bolt tele vásárlókkal. Minő sürgés-forgás is ez! A hivatalnok ma korábban bezárja irodáját a szokottnál s míg kabátjának felhajtott gallera alól csak a hidegtől vörösré szitt orra látszik ki, siető léptekkel tart hazafelé s széles zsebeit duzzatagra domborítja a theás szelence, rumos üveg, egy-egy új játékkártya meg más egyéb apróság. Brr! Az északi szél mint pajkos gyerek végig hempergeti magát a friss hórétegen s fényes zuzmarit rak a templom csikorgó keresztjére...

Beh más élet van odabenn, a kályha lobogó tüze mellett, hol a terített asztalon törött dióhéjak és friss kalcás közepette gőzölög már az illatos szamovár, aranyos felhőpárát fujva maga körül, melynek szeszélyes kanyarulatain mintha

megannyi esztalan kis angyalka ülne játszadozva. S ime ott tündöklök még most is az asztalon, a padlón, a párnás székek támláján az aranyos nyom, földön járt mennyország ragyogó foszlánya. Világos, hogy angyal járt itt. A szülők sokatmondólag összenéznek. Elfojtott mukkánások, néma öröm és türelmetlen várakozás az arczokon. A gyermekek, ha a mama most kivinné őket az erkélyre, biztosak benne, hogy megpillantanák az ég királynéját, a mint koronával fején, uralkodó pálczával a kezében jön a felhőkben, aranykerékű kis kocsit gurítva utána a kis angyalok. Itt a sok minden, a mennyi ragyogvány, a tömérdek ajándék, melynek égi származásában nem kételkednek senki. De hátha csak káprázat, hátha csak éber álom az egész s holnapra kelve elmulik, elenyészik?...

Eljő az éj. Ah! titkos sejtelmek, édes remények üdvözítő éje, ki fog leírni méltóan téged? Mikor a hit, a szeretet és a boldogság egyszerre lopózik bele a szívedbe s csordultig telve zihál a kebel. Alvó szemekre tündéralom fátylát fonja a mennyország minden neszben, minden zörrenésben szellem-léptek suhanása hallszik. Hogy meghánykolódnak a borzas gyermek-fejecskék habos, puhára vetett párnáikon, a mint az élet legelső s legszebb izalma nyugtalanítja dobogó szíveiket. És ott a sarokban, az éj kezes takarója alatt, friss erdei illat édes árama támad: «karácsonyfa, karácsonyfa!» tör ki az ajkakon az elfojtott kiáltás. Ki tudna tovább aludni? Találgatják suttogva, remegve az ismeretlen tárgyak körvonalaát. Ott, ott valami fehérlik... könyv, doboz, hintás ló, színház, vagy fényes kard?... Csak le, le a pisilákoló szemekkel a meleg dunna alá, hadd álmódják tovább is boldog bizonytalanságban, kéjes győtrelemben a gyermek-ábrándok tündöklő, tiszta világát.

Ut szelén düledező, törpe kunyhó megröckken a nehéz hóréteg sulya alatt. Messze kint, a fehérülő ugaron, elkésett vándor vesződik kutyával, farkasokkal. A viskó ablakából meggyújtott piros gyertyácskák vetik ki

A mit a Jézuska hoz.

világukat az utra s fényes csikot vonnak az érintetlen hómezőn. Fűrge gyerekek ülnek körben, s szorgos ujjak közt pereg az orsó, eg a faragó kés. A háziasszony most veszi ki a forró lángost a kemencéből s a mint keresztet vonva rajta megszegi, foszlós rétegei csak úgy gőzölögnek, pompás illatot árasztva szertesét. Kedélyes, jó arczú öreg tipeg-topog el s hátra, tréfálva, adomáza meg nőtára buzdítgatva az apró népet. Majd időnként lopva a szegletbe fordul s gyöngéd szeretettel öleli magához azt a szép arczú, serdült leányzót, ki most tölti ki a mézes pálnakát, hogy sorba kínálgassa a vidám vendégsereget. Leánya, ki most jött haza a szomszéd városból, hol szolgál, az ünnepekre, s bár félig még vendég, hamar beletalálja magát a házi teendőkhöz, s nem gyözi elmesélni, a mi szepet, csodálatost látott és tapasztalt. Aztán ő is kérdez, vagy csak úgy himez-hámoz — valakit, a kinek gondolatára elfutja arczát a pir, s lesütü sűrű selyem szempilláit. Megkoppán az ablak, jászolos nép kér bebecsáztatást s a mint az ajtó kitárul, furtós sabaju, köczos szakállu pásztorok dörmögve, ijesztgetve vetik magokat a padlóra, meg ezüstösen kisujtásozva, csillinglelő csemetyékkel karján, derekán, az «angyal» is elmondja tréfás élcezzel fűszerezett verses mondókáját. És felhangzik kőröskörül a szent zsoltár, ünnepélyes ihlet ragyog a szemekben, a mint apraj-

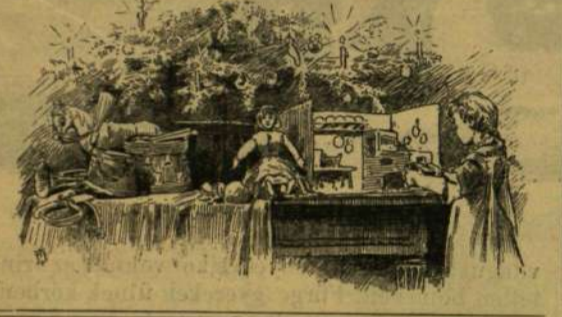

Kedves telér.

nagya segít a nóta egyszerű, szívverható dala- mához tóditani valmit.

Fényes csillag ragyog már lám
Melyet Bálam
Látá régen,
Fénylik mint a nap az égen.

Hogy simitgadják szősz arany haját, hogy csokolgadják csöppentett korom szeméit, a mint ott fekszik foszlányos hulladékokból összefoldozott, durván faragott fenyőfa-ágyacskájában a világ szeméfenye — a Krisztus, ki ma született. «Nincs neki csizmácskája» — mondja a nóta, nincs aranyos, bitoros palástja, csak egy fekszik ott, sebűben kifuragva s körülzúdulve mindenféle olesó czizomákkal, melyeket egy tanulatlan kéz és elme zöld galyakból, szines papírokból és könnyű aranyfűstből naiv fantáziával összeválogathatott; — de minő mély hit és bensőség beszél a szívhöz e furcsa környezetből. Ah! Rafaelnek és a világ minden nagy mestereinek az Úr születését ábrázoló művei is milyen halvány magyarázatok a természetes kedélynek emez ösztöne és keresetlen kultuszához képest! A karácsony az egyenlőség, a keresztény demokrácia eszméinek ünnepe, s ezért nincs egy oly ünnepe se, mely oly magasztos fejezhetné ki mindazt, a mit az emberiség időnként együtt és egyetemesen érez. S mert nincs oly szegény, a ki elég gazdag ne volna arra, hogy adjon, és nincs oly gazdag, a ki szegény ne volna abban, a mit adni szeretne — a szeretetnek eme nagy és fenséges ünnepe.

NEW-YORK BEVÉTELE SZÁZ ÉVELE ELŐTT.

Az északamerikai Egyesült-Államok polgári megülették New-York bevételének százados évfordulóját. New-York bevétel a szövetséges államok hadserege által volt az, a mi befejezte a hét éves szabadságharcot, azt a nagy küzdelmet, melytől Amerika modern története s a világ egyik legkivalóbb államának fejlődése kezdődik.

A háború 1782-ben már nagyjában befejeztetett és Washington 1783 ápr. 19-én ki is hirdethette a békét, de még teljes félv telt el, míg az angol csapatok visszavonultak s a legutolsó angol erődök is megadták magukat. Az utolsó között is a legutolsó volt New-York városa, melynek ellenállása, mint a mi szabadságharcunkban Komáromé, túlélt a nagy háborút. 1766 szeptember havában vonultak ide az angol csapatok s az egész hetéves hadjárat alatt ez a hely volt a katonai műveletek egyik központja. A háború vége felé New-York helyőrsége mintegy hatezer katona volt, kiknek fele azokból a hannoverai és hesseni katonákból telt ki, kiket, mint a történet foljegyzte, uraik egész lelkiismeretlenséggel adtak el pénzért az angol kormánynak. New-York természetes fejedésén kívül nagy előnyöket nyújtott a kis hadtestnek az is, hogy a város közelében, áll Digby admirál hajóhada. Az amerikai ostromló hadsereg vezetője Greene tábornok volt, de őt később Washington és Newburgh is támogaták. Az átadás 1783 november hó 25-én történt meg s ez volt az Egyesült államok függetlenségi harcának zárköve.

Mindjárt a függetlenségi harc kezdetén az amerikai erődítéseket építették a városban és körülötte, s az angolok, kik 1776 szeptember havában e helyet elfoglalták, a siettek az erődítéseket kibővíteni. A kőfalak az East-River nevű óriási öböltől, melyre olvaszunk a lapunkban nemrég bemutatott nagyszerű függőhidről jól emlékezhetnek, a Hudson folyóig terjedtek. A mai Bowery-utcán volt a főbejárás a városba a vidékről: ez uton vonultak be a meghódított városba a győzelmes amerikai csapatok.

Képünk a diadalmas hadsereg bevonulását ábrázolja. Előre is megjegyezzük, hogy az azon

bemutatott alakok közt nincs Washington, kit olvasóink nagy része bizonyosan keresni fog. Az amerikai függetlenségi harcok a messze kiemelkedő alakja a béke kihirdetése után nem akart többé szerepelni mint hadvezér s ezért Clintonnal, New-York állam újonan választott kormányzójával és a polgári hatóságok többi tagjaival a katonák után lovagolt be a városba. Képünk azonban csak a katonai bevonulást tünteti föl s ennek élén Jackson Henrik dandártábornok és Knox Henrik ezredes, a függetlenségi harcznak különben szintén kiváló alakjai láthatók. Az amerikai, vagy az akkori elnevezés szerint «kontinentális» hadsereg bevonuló része mintegy nyolczszáz főből állott. Képünk is mutatja, hogy a függetlenségi harc hadserege nem volt valami parádé-csapat; rongyos, tepett, sebesült alakok fordultak elő benne, kiken meglátszik, hogy csatatereken jártak, mint meglátszott annak idején a mi szegény honvédeinken. A hadsereg zóme már ekkor szétszórt, mivel a gyarmatosok a függetlenség megnyerése után gazdaságaikhoz tértek vissza. A kis csapat New-York lakosságának lelkes éljenzése közt vonult be a városba s a mai Broadway alsó részéhez közel fekvő György-erődhez ment. Itt megvárva Washington s a polgári menetet, hivatalosan átvették az erődöt, feltűzték az amerikai lobogót s az elfoglalt angol gyűjteméről tizenhárom diszlovést tettek, melyet az akkor a szomszéd kikötőben még ott levő angol katonák is hallhattak.

A nagy függetlenségi háborúnak végső jele nete volt ez. New-York nem látott többé ellenséges hadsereget. De csakhamar elpusztultak az erődök és kőfalak is, melyeket a háború alatt benne állítottak s a falai közt bevégződött harc után következő hosszas békében nagyra nőtt a város, nagyobbra, mint a hogy a száz év előtt itt küzdött ösök csak álmodni is merték volna. Az ő csatáik és küzdelmei ma a csodák e városában kicsinyeseknek látszhatnak, de azért kegyelettel ülték meg és pedig az angol puritán fölfogáshoz képest nem november 25-én, a forduló napon, mely vasárnapra esett, hanem az utána következő hétköznapokon.

LACZIKONYHA A DEBRECZENI VÁSÁRON.

A debreczeni subásnak is megvan a maga börzeje, a hol vásárait kóti, a gabona, lekvár, méz, gubacs, szalonna, stb. árait megtudakozza, szállítókra szerződik és marhakkal kepezkedik. Csakhogyan és a börze nem valami renaissance-styln ószlop-csarnok, melynek kongó márványpadozatán keleti arczevágásu galappinek futkosnak ide-oda s idegesen kiabálják az «iach géb, iach néb» napi jelszavait, hanem istennek szabad ege, ott a péterfia-utca sarkán, a nagy templom előtt, hol egyik felől prémes bekecsű jó Csokonay szobra sétáló diákokra tekint alá a magasból, másfelől pedig a nagy erdő homoktengerének szaharai foratagát kavarja ör:ényinyé a szél. Itt gyülekeznek össze naponta reggeli tíz órákor, ha megszólal az öreg harang érz-öble s az alföldi verőfény rámosolyog a habféhér házikóra, melyeknek padlásablakából haragos paprikasövegek pirosan virítanak. A híres debreczeni guba, melylyel hiába versenyeznek az ujhelyi magyar- és szűrszabók, ki nem tudják egy fundálni a módját, hogy elüssék századokot át megilletett polezáról — mintha rá volna öntve zömök termeteikre, szél-fúvásra se legyen. Nincs is olyan tisztesség, akármint mondjanak is, mint az illó szakértelemmel megmunkált nagy, meleg bunda.

Mikor a csész, könni a hortobágyi határon, botja fölött összefogott két tenyere fejére támaszva tüskés állat, esendes melankhóliával nézi a láthatáron felbukkanó naptányért s alig hallható, «adj istent» mormogószeszszarított fogai közt az országoton végig robozó uri hirtónak, a bennülőt jól mulat magában a sóbálványnyá meredt alakon, s csörtetve hajtja tovább a harmadik határba. Hanem mi az az ámulat ahhoz képest, mikor napnyugtával visszaterve, az esti pírnak szűrkés ragyogásában újra ott látja azt az alakot, ugyanazon a helyen, tüskés állat botja fölött összefogott két tenyere fejére támaszva, s még sokkal esendesebb melankhóliával merülve bele a láthatár mögött lesikló nap nézésébe. «Hát kend még mindig azon a helyen áll?» förmed rá meg-

lepelve. A mire aztán az közbömbös flegmával vágja vissza, hogy: «hiszen láthatja az ur, ha van szeme, azóta megfordultam».

Pedig ha a debreczeni subás paraszt czivissé kvalifikálódik, még nagyobbra nő benne a puritán egységvűség. Boroscskáját szivesen megiszogálja otthon, a boglyas kemence mellett, de koresmába alig, vagy épen nem jár. Ezóta rég megbukott volna okvetlenül minden koresma és vendéglő Debreczenben, ha olykor-olykor be nem ütne egy ószi vagy tavaszi sokadalom, vagyis nagy vásár, a mikor aztán helyreáll az egyensúly. A «tizenhárom-város» megnevelésű csatagólvó kiváncsi alakokkal, kik hol szekerem, hol meg meztőláb, új pár csizmájokat hátukon czepeelve, dagasztják a nagy sárt, a mi nélkül tán magyar vásár nem is képzeltető. Meg kell jegyezni azonban, hogy az utóbbiak csak jövevények, okvetlenül idegen megye fiai, mert a debreczeni ember sokkal arisztokratikusabb, semhogy meztőláb járjon; még a szegedi asszonyoknál divó módú czipőt is oly megrovóidítésnek tartja, a mire lenézzel tekint. Ilyenkor aztán futyul a cserépmadar sípfarka, perog a csergettyű, koczog az égetett agyagfazék a gőzölög a Laaci-konyha, mely mellett gödörös orozájú és könyökű lánykák sütik a friss fonatot. Háromkerekű taligán vak holdus, gebe-szamar-tól huzva czihelődik tovább, míg sánta vezetője kegyes énekét sirlalmas hangon intónálja. De ráhuzza a két szál czigány is, és az eltemetett búbanát ujlut kedvre éled. Alig várja a mulató legény, hogy az a formás leányzó abbahagyja már a kiszolgálást, úgy ég a talpa, hogy tánczra perülhessen vele. Ki csodálkozónk ezen olyan embernél, a ki hat hónapban egyszer ha bekerül a tanyákról? Ilyenkor aztán szét is néz igazában a lányja közt. Azért mondták már istenben boldogult nagyanyáink, hogy a mely lány a pataki bálna, a pócsi búcsun és a debreczeni vásáron el nem kél, nem menti meg azt még az imádság sem a hajadonságtól.

PÖRLEÁNY NYITRAMEGYÉBŐL.

A mindent nivelláló civilizáció lassankint eltörli az egyes népek külön faji sajátosságait. A fejlettebb, élénkebb forgalom, a mindenre kiterjedő kereskedés hozza magával, hogy a népek kieserlők egymás között a miők van s mindemik átvegyen a másiktól valmit. Nem csak az általános csereeszköz, a pénz, nem csak az áru az, a mi így kieserlőzik, s különleges jellegét annyira elvesztí, hogy szinte elenyészűik, hanem sokszor oly sajátosságok is, melyeknek érdemes lett volna épségben maradni.

Igy vagyunk különösen a nemzeti viseléttel. Ma már a külön spanyol, olasz, német, lengyel, magyar stb. viseletet egy általános európai ruhá váltotta föl, amazok csak egyes ünnepek alkalmakkor merülnek föl itt-ott és a nép között. Itt még ugyan nemcsak faji, hanem még helyi sajátossága is, habár itt sem annyira már, mint még ötven év előtt. Csak egyes vidékeken fordul még elő a népviselet a maga őseredeti sajátosságában s nem lehet panaszunk, hogy ne volna elég változatos. Némi meggyében még annyira megvan e sajátosság, hogy az öltözetről megmondhatni, ki melyik faluba való.

A legeredetibb, a többítől leginkább elütő népviseletek képeiből egy album van megjelenésben Bécsben. A szép színezett képek fényképi fölvételek után készülnek s nemcsak Magyarországra terjednek ki, hanem az osztrák örökös tartományok különböző népfajaira is. Minket természetesen leginkább az érdekel, a mi magyar s azért mutatjuk be az alkalmommal az érdekes gyűjteményből egy nyitramegyei község (Felső-Elefánt) leányainak népviseletét, mely eredeti vegyűleke a magyar és tót öltözetenek s egészben véve elég festői hatású.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A Kisfaludy-társaság pártolói illetményéből, 1882—1883-ra, egyszerre négy kötet hagyta el a sajtót. Elöl említtük azt, a melyik folytatás, vagyis befejezés, t. i. «Kisfaludy Károly élete s munkái», Bánóczy Józseftől. E mű eredetileg egy kötetre volt tervezve, de — mint gyakran történik — kettőre nőtt az író kezei alatt. Talán hasznára vált volna, ha az eredeti szűkebb keretű tervnél marad; legalább az első kötetnél határozottan ezt a benyomást tette ránk. Meg kell azonban vallanunk, hogy a második (befejező) kötet minden tekintetben jobb az elsőnél.

Amaz nagyon sokat időzött az előzményeknél s tulajdonság terjedelmével tárgyalta a különben kitűnő s korezokat alkotó író pályájának első felét, ifjokori kísérleteit. Kisfaludy Károly életének s munkáinak java része, az igazi, erre a kötetre maradt; s Bánóczy behatólag, szeretettel, s többnyire helyes ítélettel is, foglalalkozik e nevezetes írónk működésével, ki egy is mint lyrai költő, — már csak a népies hang első határozott fölelevenítésével is, — de még inkább mint dráma- és beszélyíró oly nagy szerepet játszott irodalmunk új életre ébresztésében s oly fedhetetlen nyomokat hagyott hátra. Életirója a kortársak emlékeiből s levelezéseiből mindent összegyűjtötte, a mi Kisfaludy hatását világossá teszi még azok előtt is, a kik műveiben ma már nem találják azt, amit kora látott és érzett azokban. A mű egyes fejezeteit (pl. «A magyar romantizmus») ellen tehetnének egy s más kifogást; de ezt tüzetes bírálóra hagyjuk. A helyett elismerjük a könyv tartalmasságát s a körültekintést, melylyel Kisfaludy írói pályájának egy oldalát, sőt egy részletét sem hagyja érintetlen. A munkához adott tölalékok közül azonban a «K. K. drámái a magyar színpadon» czimű összeállítását már csak azért is igen hiányos, mert csak a költő haláláig (1830. novemb.) terjed; holott azt volna érdekes látni: mely darabjai éltek át s mikor és mennyiszor adattak. Ezt legalább a pesti színházra nézve (1837. augusztustól kezdve) nem lett volna nehéz összeállítani. — A második kötet Moore Tamás gyönyörű keleti költeményét, «Lalla-Roukh»-ot tartalmazza, a korán elhunyt tehetséges Lőrinczi (Lehr) Zeigmond fordításában. Az ír dalok meleg képzeldősök költségeik e világhírű műve, melyről méltán mondták, hogy soha nyugoti költő keleti tárgyat ennyi szerencsével nem tárgyalt, (a Bodenstedt «Mirza Shaffy»-ja meg sem közelíti!) irodalmunkban eddig cs. k egy kis részében volt ismeretes. «A paradicsom és peri» czimű gyönyörű részletében, melyet Szász Károly 1852-ben fordított le s adott ki. Lalla-Roukh azonban négy költői beszélyből áll (leghisebb közöttük az épen emlitett), melyeket prózá szövegben egy csinos keleti mese tart ós ze, melynek tárgya a hasonczimű opera szövegéből is ismeretes. — A hátralevő két kötet Pálffy Albert jeles írónk ép oly érdekes mint kedélyes regényét tartalmazza: «Eesti kisasszony professzora». Pálffy legjobb elbeszéléink egyike, a ki nem ostromolja hallatlan erőfeszítéssel képzeletünket, nem csigazza túl érkeinket; nyájasan tud elbeszéli, nem untat s mindig táplálékot nyújt lelkünk és kedélyünknek. Ez új regényét örömmel vehetjük kezünkbe s elégedetten tehetjük le.

Mese a varrógepről, írta Kiss József. A jeles fiatal költő, kinek ambíciójáról s jó izléséről tanuskodik az is, hogy művei a legszébb diszkiadásokban jelennek meg, ez újabb művét még az előbbieknél is pompásabb s valóban pazar diszkiadásban adta ki. A nyomást pergamen-vastagságú, rendkívül nehéz papíron a Franklin-társaság eszközölte, ismeretes jó izlésével s preciziójával, a rajzokat nagy tehetségű fiatal festőnk, Badits Ottó adta hozzá, és pedig négy nagyobb önálló — s több, a szöveg közö nyomott kisebb rajzban; mind csinos kiviteli, eredeti és izléses. Ily kiállításban, a hatvan negyedrétű lapra terjedő költemény, fűzve 3 frt 50 kr, kötte 5 frt árral, nem drága — kivált ha még a pazar diszú kötet is hozzá veszzük. A költeményben Kiss József költségeinek jó tulajdonai s hibái egyaránt föltalálhatók; kétségbevonhatatlan tehetség — itt-ott affektációval vegyűlve; a mese vékony-sága, ügyes fordulatokkal s csinos reflexiókkal; a néhol feltűnő formai csin, másból az ellenkezővel vegyítve; itt könnyedség, emelkedés, hangulat — ott kiköppenés a rim-, a rhytmus — a styl színeiből, hangjából; szociális és erkölcsi tartalom, némi szentimentális iránynyal párosulva: mindez Kiss József jelen költeményében még tán inkább szembeötlők mint az előbbiekben. A «Mese a varrógepről» ötlekgyűlű érdekes terméke a karácsonyi könyvpiacnak; s mivel a kiadás nagy részét már az előfizetők lefogalták; remélhető, hogy nem sokára második kiadás is fogja követni az elsőt. A még meglévő példányok Dobrowski és Franke könyvkereskedése bizományában vannak.

Két adótyúgi tanulmány jelent meg Lukács Béla országgyűlési képviselőtől. Mindkettő nagy

gondal készített és terjedelmes munka, s az államháztartást és adózat ismerteti a pénzügyileg fejlettebb két államban: Angliában és Franciaországban. «Államháztartás és adózat Franciaországban» az egyik, a nagyobb kötet czime, mely 630 oldalra terjed. A történelmi fejlődésen kezd, onnantól, a hol Szép Fülöp elrendelte a királyi adókat, azután végig megy a nagy forradalom, a további korszakokon s a különféle adók életlebetlésének okait, történetét, fejlődését előadja. Ugyanígy gondosság, részletesség, az adatok bősége és a tanulságok terjedtsége nyilvánul a másik munkában «Államháztartás és adózat Angliában». Ez 317 oldal. Mindenütt ugyanazon jelenségek lépnek föl az adó sürgetésére: az állam szükségletei. Akár abszolútisztikus, akár alkotmányos a korszak, az adók egyre növekednek. A szerzőnek szándéka folytatni e tanulmányokat más országok, és különösen hazánk államháztartási és adózási viszonyainak fejlődésére vonatkozólag. Most, midőn a pénzügyi kérdések uralkodnak a politikában, bizonyára sokakra érdekel bírnak e munkák. Az ára a nagyobb kötetnek 3 frt, a másiknak 2 frt. «Magyar tudom. akadémiái Almanach», esilágazási és közönséges naptár 1884-re. Az akadémia évkönyve, mely 360 lapra terjed. Bevezetésül bő és tudományos felosztású csillagászati naptárt ad, azután következnek az akadémia beletére vonatkozó adatok, az alapszabályok, ügyrendek, összes bizottsági és pályázati szabályok, az egyes hivatalok működésére vonatkozó adatok, a költségvetés. Az utolsó rész az akadémia névkönyvét, az összes tagok névsorát, a tagok munkálatait, az akadémia halottait stb. adja. 1883-ban volt az akadémia tiszteleti tagja 22, rendes 53, levelező 156, külső 98, összesen 329 tagja; ezek közül 79 az első, 128 a második, 122 a harmadik osztályra jutott. Hét elhunyt tagról közöl nekrológot az almanach: ezek Arany János, Kallós Lajos, Mailáth György, dr. Hegedűs Lajos Kandíd, Gyárfás István és Petzval Ottó. Az akadémia fennállása óta halottainak száma 411. A pénztári kimutatás az 1882. december 31-ki mérleget közli s e szerint az akadémia tiszta vagyon a mult év végén 1.889,797 frt 14 kr volt. Ebben az akadémia palotája egy millió frttal szerepel, értékpapirokban van 633,612 frt, kinn levő alapítványokban 295,415 frt stb. A bevételek összege 153,205 frt volt, a kiadásoké 115,276 frt s így 37,929 frt fölösleg maradt, melyet a tőke gyarapítására fordítottak.

Koszoru a román népköltészet virágaiból. E ezimen Moldován Gergelytől, közel 200 lapra terjedő csinos kötetben, gazdag gyűjtemény jelent meg Kolozsvárt, a M. Polgár és K. Pap Miklós örökösai nyomdájában.

A román népköltészetből már eddig is számos mutatvány látott irodalmunk, melyek iránta érdeklődésünket felkeltő alkalmak voltak de ily gazdag gyűjtemény, mint a kezünk alatti, kellett ahhoz, hogy e szomszéd nép költői világának egész terjedelmébe bepillantást nyerhessünk. Mint a magyar és román nép, úgy költszözetük is sok ponton érintkezik s kivált a balladák közt számosat találunk, melyek közös tárgyak, anélkül hogy egyik a másiktól volna kölcsönözve, mind a kettő önállóan s a két nép természetek megfelelően levén alakítva s feldolgozva. Igy a «Toma» czimű két változatban is megvő ballada (111. és 115. l.) a mi Molnár Annákkal (mely nálunk is számos változatban él) azonos; az egyik változat pedig, befejezésében a mi Barsai-nkba játszik bele. Az «Árgeri zárdá (173. l.) pedig a mi Kőmives Kelemenéssel azonos s a maga nemében ép oly szépen és erővel van kivite. Az összehasonlítás a két nép költészete között igen termékeny tanulmányra vezetne, de annak részleteibe menni most nem czélunk. Csak a Moldován gyűjteményének ajánlására kívánunk annyit mondani, hogy annak mind balladái, mind népdalai része fölötté gazdag, s Moldován eléggé bírja a magyar vers technikáját s a népies költői kifejezés módját, habár bizonyos, hogy a dalok a román eredetiben lényegesen s édesben szólhatnak a magyar fordításnál. De melyik fordításról ne lehetne ugyanazt mondani? A gyűjteményben előtűnk levő több mint száz darab, s annak fele románéz- és balladafélék, oly sok oldalról tünteti föl egy költői hangulatu nép érzelem s képzeletvilágát, hogy a forma és nyelv itt-ott gröngebb volna mellett is élvezetesen képes nyujtani.

«Bimbócskának rózsaszálak», díszes képes-könyv gyermekeknek, Kate Greenaway szép és kedves rajzaival, melyek a gyermek-élet egy-egy jelenetét mutatják, s mindenikhez György Vilmos írt rövid és vidorán pattogó, jellemző versekékét. Körülbelől ötven kép van benne. A szines nyomásu példány ára 3 forint, az egyszerű fekete nyomásúé 2 forint. A Légrády-testvérek adták ki.

«Ezeregy éj». A keleti regékből harmincz darabot dolgozott át gyermekek számára Kardos Pál, s egy kötetben, szines képpel és számos illusztrációval, czimképes kemény kötésben adta ki a Tettey-féle könyvkereskedés. Tartalma, kiállítás alkalmassá teszi ünnepi ajándéknak. Ára 2 frt. Mikszáth Kálmán új könyveiről. «Az apró gentry és a nép» továbbá «Nemzetes uraimék» czimű regényéről, melyeket legutóbbi számunkban behatóbban ismertettünk, pótlólag föl kell még jegyeztetnünk, hogy Karczag Vilmos (vidéki hírlapíró) társczikkeit elolvastván, ő biztatta és ösztönözte, hogy kötetben adja ki. A csinosan kiállított kötetben, melyet a Révai-testvérek adtak ki, összesen tíz rajz van.

«Regények dióhéjban», tizenhárom elbeszélés, alkalmi rajz, téveszaserű kötetem Kényez Csátártól. Pakson nyomtaták a kötetet s Aigner Lajos bizományában egy forintért kapható. «Fájó szívvel» czim alatt egy kis költeményfüzet (17 verssel) jelent meg Fáymany Ilkától, a népszínház egyik első énekesnőjétől, arczképével. A Corvinánál jelent meg s ára 60 kr. «Mihászna András naptára» czim alatt jelent meg 1884-re a «Borszemem Jankó» naptára, mely évenként ez élelzap egy-egy alakjának plánétája alatt szokott a közönség körébe jutni. Most a rend híres ére, Mihászna Andrára került a sor, a kit segítettek egész derűtséggel az élelzap többi alakjai is egytől egyig. Majd minden lapon van legalább egy kép, vagy karrikatura Jankó Jánostól, a bécsi Schliesmannától és Theodortól. Ára «egy igaz forint».

«Társadalmi s állami regeneratio», vagyis: a magán- s állami élet megújítása, a bevétel és kiadás közti egyensúly helyreállítási módjai s eszközeinek nemzetgazdasági elrendelése, írta dr. Sz. K. Gy. Ára 1 rt 80 kr.

«Halászatunk», tekintettel a mesterséges haltenyésztésre, a külföldi halászat eredményeire és törvényhozásra, írta egy képviselő, ki a hazai halászat érdekében nemcsak felszólal e füzetben, de gyakorlati irányban is tárgyalja a kérdést. Aigner Lajos bizományában kapható. Folyóiratok. A «Nemzetgazdasági Szemle» decemberi számában Lukács Béla Anglia fennálló vámrendszerét fejtegeti; Hunfalvy Jánosnak pedig megjelent földrajzi művéből a Bolgárorszagra vonatkozó rész közli; Gelléri Mór a brüsszeli kereskedelmi múzeumot ismerteti, Mándy L. a dunagőzhajózási társulat autonómiajához szól hozzá. — A «Természettudományi Közöny» sokféle kisebb közleményen kívül Mocséry Sándortól (a dongóméhek életéről) közöl önálló értekezést, továbbá az osztrák-magyar sarkvidéki figyelő-áll más eredményeit Rombauer Tivadartól, s 1882-ben elhunyt természet-tudósok nekrológiát. — Az «Ungrische Bebies» új füzetében egy német író, Stier Gottlieb meleg megemlékezést írt Greguss Agostórról, mivel még 14-5-ben Halleban ismerkedett meg, s azóta folytonos levelezésben áll Gregussal. Stier többeket közül Greguss leveleiből. A füzetben Heinrich Gusztáv folytatja a magyar népballadák ismertetését s többet fordít:ban is közöl. Ballagi Aladár a Wallenstein horvát karabélyosait ismerteti; Vargha Gyula pedig Kolb-nak hazánkra vonatkozó hibás statisztikai adatait igazítja helyre. — A «Századok» decemberi számában Fraknói Vilmos befejezi tanulmányát Váradai Póter kalocsai érsekről. Ezt követik: «Lőse a Bocsay-féle fölkelésről», Demkó Kálmántól; «II. Apafi Mihályról Bethlen Kata hagyatéká», befejező közlemény Jakab Elektől; «Megyei élet, adózási és árviszonyok Borsodmegyében a 16. és 17. században», Szendrei Jánostól. — A «Philologiai Közöny» decemberi füzetének tartalma: «A római nép jelleméről», G. Mihálics Ödöntől; «Kisfaludy Károly Aurorája», Bánóczy Józseftől; Arany «Fülemilé»-je és «Nasr Eddin tréfái», Pozder Karolytól; «Tell-tanulmányok», Heinrich Gusztávotól, stb. — A «Figyelő» irodalomtörténeti közöny az évi utolsó füzetében Komlós Arthur, Keresztzy István, Ferenczy Zoltán, Gerecye P., Pintér és Csaplár Benedek adtak közleményeket; id. Szimey József pedig irodalomtörténeti repertoriumát közli.

